

Спеціалізованій вченій раді Д 35.051.01
Львівського національного
університету імені Івана Франка

**ВІДГУК
офіційного опонента**

**доктора економічних наук, професора Мельника Л. Г.
на дисертаційну роботу Назаркевича Ігоря Богдановича на тему:
“Державне регулювання структурних змін в економіці України”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

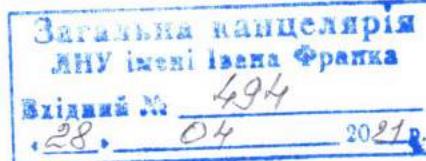
1. Актуальність теми дослідження.

Актуальність обраної теми дослідження Назаркевича І. Б. на тему “Державне регулювання структурних змін в економіці України” зумовлена тим, що питання структурного реформування вітчизняної економіки визначено головним у таких зasadничих документах, як: Указ Президента України “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року”; Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”; проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року. Крім цього, системні структурні деформації у вітчизняній економіці, що тривають уже 30 років, не наближають Україну до тих рівнів соціального, економічного і екологічного розвитку, які є у розвинених країнах та служать своєрідними орієнтирами досягнення вищого рівня ефективності структури вітчизняної економіки.

Подана на рецензування дисертаційна робота є логічним продовженням наукових пошуків, що відображені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Сукупність невирішених проблем щодо державного регулювання структурних змін в економіці України свідчить про необхідність обґрунтування теоретичних і методологічних засад та розробку науково-практичних рекомендацій щодо пріоритетів та інструментів структурного регулювання вітчизняної економіки, на що і спрямоване дисертаційне дослідження Назаркевича Ігоря Богдановича, яке є надзвичайно актуальним.

2. Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки України Львівського національного університету імені

Івана Франка за темами: “Теоретико-прикладні засади сталого розвитку національної економіки в Україні” (номер державної реєстрації 0108U008917), у межах якої визначені імперативи структурного реформування національної економіки в рамках побудови її екологосоціогосподарської системи; “Державне програмування сталого розвитку національної економіки: теоретичні і прикладні аспекти” (номер державної реєстрації – 0112U003753) у межах якої обґрутовано засади програмно-цільового управління соціально-економічного розвитку економіки на макро- і мезоекономічному рівнях; “Наукові засади формування стратегії сталого розвитку в Україні” (номер державної реєстрації – 0116U001678) у межах якої запропоновано стратегічні напрями структурної трансформації в системі національного господарства.

3. Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків рекомендацій, та їх достовірність.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрутованими, достовірними та випливають із результатів дослідження, базуються на застосуванні загальнонаукових методів пізнання та спеціальних прийомів аналітичних досліджень, вивчені праць вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчих актів та нормативних матеріалів, наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичних матеріалів Державної служби статистики України, офіційних публікацій міжнародних економічних організацій та інших офіційних джерел інформації.

Методологічну базу дослідження становлять теорії економічної науки, концептуальні теоретичні положення, сформульовані у працях вітчизняних і зарубіжних вчених з питань державної структурної політики. У дослідженні використано системно-синергетичний підхід для з’ясування особливостей структурних змін в контексті сталого розвитку національної економіки. В роботі використано метод структуризації макроекономічних пропорцій сталого розвитку національної економіки, виходячи з концепції забезпечення стійкості її екологосоціогосподарського простору, що запропонуваний проф. Л. Гринів.

Застосовані методи аналізу, синтезу, класифікації і систематизації для з’ясування й виокремлення структури національної економіки та характер впливу екзогенних і ендогенних чинників її трансформацію, а також механізми й важелі державного регулювання соціально-економічних процесів. За допомогою методу діалектичного пізнання, вивчені і узагальнені економічні явища, теоретичні підходи до проблеми генезису і забезпечення структурної модернізації національної економіки. Використано логіко-структурний підхід як аналітичний процес та набір інструментів для систематизації і аналізу інформації щодо визначення сильних та слабких сторін об’єкту дослідження з метою прийняття оптимальних рішень державного регулювання економіки. На основі економіко-статистичних методів здійснено діагностику процесів структурної трансформації

національної економіки, зокрема, методів векторної авторегресії – для аналізу причинно-наслідкових зв'язків і факторного впливу на сектори національної економіки; за допомогою індексних методів – обґрунтовано доцільність застосування інтегральної оцінки в структурних змінах за видами економічної діяльності на мікрорівні та здійснено обчислення структурних зрушень на мезоекономічному рівні. Наукова обґрунтованість положень і результатів дослідження Назаркевича І. Б. також підтверджується апробацією на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Дисертаційну роботу позитивно характеризує системність підходу, логічна послідовність і аналіз причинно-наслідкових зв'язків, що дозволило авторові вирішити означені завдання дослідження.

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Серед найвагоміших результатів дослідження, що містять наукову новизну і отримані особисто здобувачем, слід виділити такі.

Запропоновано теоретико-методологічні положення щодо застосування системно-синергетичного підходу до вирішення проблем підвищення ефективності державного регулювання структурної модернізації екологосоціогосподарського простору національної економіки в контексті реалізації її сталого розвитку, що забезпечує обґрунтування якісно нових критеріїв і стратегічних пріоритетів цієї модернізації в умовах глобалізаційних процесів.

Сформульовано науково-методичний інструментарій моделювання впливу системи економічних стимулів на інвестиційну активність в секторах національної економіки. Його застосування дасть змогу оптимізувати систему формування та впровадження преференцій для великих інвестиційних проектів у трьох секторах суспільно-господарської діяльності (традиційному, креативному та соціально-екологічному) в контексті цілей сталого розвитку.

Розроблено структурно-функціональну модель публічно-приватного партнерства в умовах реформи децентралізації, застосування якої дає можливість суттєво модернізувати інституційну архітектуру структурного базису національної економіки, оптимізувати систему організаційної взаємодії стейкхолдерів, у тому числі державних інститутів, щодо вирішення питань інфраструктурного забезпечення територіальних громад та залучення інвестицій у їх розвиток.

Обґрунтовано та розроблено концептуальну модель державного регулювання структурної модернізації національної економіки у відповідності до вимог формування економіки сталого розвитку, що передбачає гармонізацію екологічних, соціальних та економічних складових і забезпечує можливість визначення стратегічних пріоритетів та алгоритму дій, підпорядкованих

національним інтересам відтворення екологічно безпечної і соціально-орієнтованого національного господарства України.

Удосконалено понятійно-категорійний апарат дослідження в частині обґрунтування таких дефініцій: “структурна національна економіка”, “структурні зміни”, “структурна політика”, “макроекономічні пропорції”, “структурне реформування”, що дає змогу всебічно розкрити їх економічну природу і семантичний зміст.

Узагальнено науково-методологічне обґрунтування напрямів розвитку економіко-організаційної бази структурної модернізації економіки України на засадах сталого розвитку, що сприятиме удосконаленню державного механізму управління відтворювальними процесами національної економіки, особливо у фазах виробництва та розподілу.

Детерміновано проектний підхід в системі програмно-цільового управління структурними змінами на макро- та мезоекономічному рівнях для забезпечення цільової орієнтації на кінцеві результати, комплексне узгодження параметрів програмного управління (завдань, стадій, заходів, виконавців, повноважень, відповідальності, часу, ресурсів, результатів), “точкове” вирішення проблем та поставлених завдань в Стратегії сталого розвитку України.

Здійснено структурно-логічну систематизацію важелів державного регулювання національної економіки, а також територіальних громад в частині ефективнішої структуризації з урахуванням базових організаційно-економічних механізмів.

Розвинуто науково-методичні підходи до формування алгоритму оцінки ефективності структурних змін в господарській діяльності суб’єктів малого підприємництва України за видами економічної діяльності та здійснення коротко- і середньострокового прогнозу розвитку економіки в Україні на основі застосування авторегресійної векторної VAR-моделі.

Визначено критерії класифікації базових концепцій і теорій структурних трансформацій за типом інтенсивності структурних змін та рівнем, на якому вони відбуваються. Пропоновані класифікаційні ознаки різняться рівнем економічних відносин з урахуванням умов і особливостей ієрархічних рівнів господарювання та стратегічними завданнями досягнення структурного оптимуму.

Проведено систематизацію чинників структурних перетворень в національній економіці на основі факторної матриці системи господарювання, що дає змогу здійснювати комплексний аналіз впливу ендогенних та екзогенних чинників та визначати макроекономічні ефекти, що виникають внаслідок їх дії на соціально-економічний розвиток національної економіки.

Аргументовано теоретико-методологічні підходи до обґрунтування структурно-функціональних особливостей державного регулювання трансформаційними процесами у національній економіці в частині виокремлення

принципів, функцій та засобів координації, відповідно до парадигми забезпечення стійкості екологосоціогосподарської системи держави.

Обґрунтовано науково-методичний інструментарій оцінки структурних змін в економіці на основі індексних методів і діагностування диференціації результативних показників за видами економічної діяльності та критерії ефективності державної структурної політики, що спрямовані на досягнення кумулятивних і мультиплікативних ефектів в екологосоціогосподарському середовищі держави для досягнення цілей її сталому розвитку.

Концептуалізовано структуру механізмів регулювання інноваційних процесів як базового чинника оптимізації структури національної економіки. Це дасть змогу підвищити швидкість і якість інтеграції українських підприємств в глобальні ланцюги вартості, а також сприятиме розвитку міжрегіональних інноваційних мереж у національній економіці.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

За результатами дисертаційної роботи Назаркевича І. Б. опубліковано 54 наукові праці загальним обсягом 236 д.а. (52,73 д.а. належать особисто автору), з них: 1 одноосібна монографія, розділи у 9 колективних монографіях; 24 статті у наукових фахових виданнях України (з них 12 – у виданнях, що індексовані у міжнародних наукометрических базах), 3 статті у закордонних періодичних наукових виданнях, 17 публікацій апробаційного характеру.

Автореферат відповідає змісту дисертації, в публікаціях досить повно викладені і відображені основні положення і результати дослідження. Отже, елементи наукової новизни та основні положення дисертації з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано. Апробація на наукових конференціях є достатньою.

Крім того, до позитивних моментів дисертації слід віднести велику кількість опрацьованого в процесі роботи матеріалу. Зміст дисертації вказує на глибоке вивчення автором різноманітних джерел, пов'язаних з проблемою формування пріоритетів та інструментів державного регулювання структурних змін в економіці України.

6. Практичне значення одержаних результатів.

Наукові положення та рекомендації, отримані в результаті дослідження у вигляді практичних пропозицій і методичних рекомендацій можуть бути використані органами державного управління на макро- та мезо- рівнях з метою визначення пріоритетів та розробки інструментів структурного регулювання економіки України.

Основні положення та пропозиції дослідження пройшли апробацію та впроваджені у діяльності: Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України при обґрунтуванні пропозицій щодо розроблення Стратегії “Донецьк-Луганськ: нові стратегічні орієнтири економічного розвитку” – в частині удосконалення системи державного регулювання, зокрема щодо оптимізації програмно-цільового управління структурною трансформацією економіки регіонів; Міністерства розвитку громад і територій – в частині пропозицій щодо удосконалення стратегічного планування регіонального розвитку, зокрема стимулювання інвестиційної діяльності; Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації – щодо реалізації “Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року”, які стосуються заходів оптимізації структури економіки Львівської області та підвищення ефективності регіональної економічної політики, зокрема в частині розвитку публічно-приватного партнерства і кластерних мереж; Волинської обласної державної адміністрації – при формуванні рекомендацій стосовно розробки “Стратегії розвитку Волинської області на період до 2020 р.”; Департаменту економічної політики Львівської міської ради – при розробці напрямів удосконалення Програми сприяння розвитку підприємництва у м. Львові на 2014-2016 рр.; Кам’янка-Бузької міської ради – щодо застосування важелів структурного реформування територій і комунальних підприємств Кам’янка-Бузької територіальної громади; Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України – під час розробки і впровадження наукових результатів у межах науково-дослідницької теми “Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки”.

Науково-методичні положення дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: “Управління програмами розвитку економіки України”, “Креативна економіка”, “Управління фінансами розвитку територій”, “Публічно-приватне партнерство”, “Державне регулювання інноваційної діяльності”.

7. Відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України.

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі результати дослідження, що містяться в дисертації та виносяться на захист, отримані і сформульовані автором особисто. Робота написана діловою українською мовою, без істотних лексичних і граматичних помилок. Матеріал подано у логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття.

Дисертація складається з вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить

501 сторінку, основний зміст викладено на 367 сторінках. Робота містить 41 таблицю і 46 рисунків. Перелік використаних джерел із 349 найменувань розміщений на 35 сторінках; 40 додатків подано на 69 сторінках.

Текст дисертації оформленний згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформленний згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 - економіка та управління національним господарством. Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дослідження та є ідентичним з результатами дисертаційної роботи.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

В цілому позитивно оцінюючи дослідження І. Б. Назаркевича, однак можна висловити деякі зауваження щодо положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, які можуть стати передумовами для наукових дискусій на захисті дисертації у спеціалізованій вченій раді:

1. У роботі серед аналізованих чинників (п. 1.3 і 3.4) недостатньо чітко акцентовано увагу на питання часових діапазонів у здійсненні структурних перетворень в системі національної економіки, особливо, що стосується часових меж у формуванні та впровадженні моделі сталого розвитку.

2. В роботі описується стан національної економіки, який називається “голандською хворобою” (с. 72-73, п. 1.3). Однак, не подано як цей стан проявляється в економіці України та які наслідки структурних перетворень можна спостерігати через зазначений ефект.

3. Досить слушно автор вказує на головні детермінанти структурного регулювання економіки (с. 130-132, п. 2.3), пропонуються різні типи державної структурної політики та підходи до їх реалізації. Проте такий підхід стосується загалом макроекономічного регулювання, при цьому не диференційовано їх структурний вплив за сферами та галузями національної економіки.

4. У параграфі 3.2 здійснено оцінювання та визначення інтегральних рейтингів структурних змін в економіці України на мікрорівні за видами економічної діяльності, однак лише серед малих підприємств. Водночас упущене питання впливу структурних зрушень на середній і великий бізнес, що звужує цілісний погляд щодо визначення впливу трансформаційних процесів на вітчизняне підприємництво середовище.

5. Аналіз структурних регіональних змін (п. 3.3) автор виконав лише на прикладі Львівської області. Однак для кращої наглядності структурних процесів

варто було б взяти до уваги хоча б ще один регіон, схожий за соціально-економічним потенціалом. Це дало б можливість виконати також порівняльний аналіз.

6. На ст. 207-208 (п. 3.4) дисертаційної роботи здійснено аналіз та прогнозування впливу макроекономічних індикаторів на структурні перетворення у секторах економіки України за допомогою методу векторної авторегресії ВАР-моделювання. Проте це здійснено на середньостроковий період і не дає прогнозування не дає розгорнутого уявлення про масштаби структурних змін.

7. Потребує додаткового пояснення позиція автора щодо структурної композиції, особливо в четвертому розділі дисертаційної роботи. Важко зрозуміти, які елементи “зарубіжного досвіду державного регулювання структурних змін у національній економіці” можуть бути використані при розробці “методології дослідження структурного реформування економіки України”. Крім того, можливо, матеріал стосовно зарубіжного досвіду державного регулювання структурних змін у національній економіці варто було б узагальнити та винести у окремий параграф.

Втім вищеперечислені дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову та практичну цінність дисертаційної роботи Назаркевича І. Б.

9. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Назаркевича Ігоря Богдановича є завершеним самостійним дослідженням актуальної науково-прикладної проблеми. Робота містить всі необхідні елементи наукового аналізу, є результатом самостійного дослідження, в якому отримано нові науково обґрунтовані теоретико-методологічні та практичні результати, що мають важливе значення для вітчизняної економіки та науки.

Наведені в роботі наукові положення та одержані наукові результати є авторським рішенням з обґрунтування теоретико-методологічних підходів та розробки науково-прикладних рекомендацій щодо розробки інструментів державного регулювання структурних змін, обґрунтування засобів державної структурної політики, орієнтованої на модернізацію економіки України на засадах сталого розвитку.

Логіко-структурна побудова дисертаційної роботи демонструє володіння автором методологією наукового дослідження, забезпечує доступність сприйняття викладеного матеріалу. Усі положення, винесені на захист, містять наукову новизну.

Тематика проведеного дослідження є актуальну і відповідає пріоритетним напрямам державної політики України в сучасних умовах

ринкового господарювання. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають таким положенням паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством: “Структура національної економіки, структурна політика та механізм її реалізації”, “Організаційні форми, структура та завдання органів державного управління економікою”.

З огляду на вищевикладене вважаю, що дисертація **Назаркевича Ігоря Богдановича** “**Державне регулювання структурних змін в економіці України**”, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертації та автореферату відповідає вимогам, що встановлені у п. п. 9, 10, 12, 13, 14 “Порядку присудження наукових ступенів” затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами і доповненнями). Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами дослідження.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки,
підприємництва та бізнес-адміністрування
Сумського державного університету

Л. Г. Мельник

